

JURNALUL LITERAR

FOAIE SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ȘI INFORMAȚIE LITERARĂ

DIRECTOR / G. CĂLINESCU

Inreg. la No. 28 dth 19 Dec. 1938 Reg.
Publ. periodice la Trib. S. III C. Iași

Redacția și Administrația / Librăria Ath. Gheorghiu
Iași — Strada Cuza-Vodă No. 54 — Telefon No. 1301

Abonamentul anual / Lei 120
Pentru instituțiuni / Lei 500

Miguel Cervantes

„Acela pe care îl vedeți aici, cu chip vulturos, cu părul castaniu, fruntea netedă și senină, ochii vii, nas acvilin însă bine proporționeat, barba argintie — deși nu sunt douăzeci de ani de când era încă aurie — mustăți mari, gura mică, dinții nici prea mici, nici prea mari, pentru că nu sunt decât șase și aceia în stare destul de rea și mai rău presărați, fiindcă nici unul nu corespunde altuia, statură mijlocie, nici mare nici mică, tenul deschis, mai mult alb decât brunet, adus puțin de umeri și nu prea ușor de picior, aceasta, zic, este înfățișarea autorului *Galateei* și a lui *Don Quichotte de la Mancha*, acel care a făcut *Călătoria în Parnas* după modelul lui Cesar Caporalii de Perusia și diverse opere care au plecat, rătăcite cu totul și poate fără numele stăpânului lor; el se numește obișnuit Miguel Cervantes Saavedra; a fost multă vreme soldat și cinci ani și jumătate captiv, în care timp a învățat să aibă răbdare în adversitate; a pierdut brațul stâng pe urma unui glonte de arcebut în bălălia navală dela Lepante, rană care oricât ar părea de urâtă el o consideră frumoasă, căci a primit-o în cea mai memorabilă și înaltă împrejurare pe care au văzut-o secolele trecute și pe care ar putea spera s-o vadă vreodată veacurile viitoare, luptând sub steagurile biruitoare ale fiului lui Carol Quintul, trăsnetul războiului de fericită amintire.”

Acesta este portretul și biografia, trasate în câteva linii de însuși Cervantes privind și pe cât se pare, portretul pictat de Juan de Jauregui și Aquilar în anul 1600. Multă vreme biografia lui Cervantes n'a fost bine cunoscută, poate și din cauză că biografii nu știau să scoată din opera autorului partea lui de viață fixată acolo. Cercetările din ultima vreme au descifrat cronica vieții lui Cervantes cu multă precizie, amendând multe date greșite.

anulând multe legende fără teme și relevând fapte necunoscute; opera poetului a servit la aceasta ca un adevărat itinerariu și izvor de informațiuni. În opera nici unuia din scriitorii timpului nu se oglindește atât de clar viața proprie a autorului ca la Cervantes. Observator fin, el înregistrează tot ce luncă prin fața obiectivului său; asimilarea se desvârșește cu participarea vieții sale la evenimentele petrecute; exteriorizarea gândurilor se face prin introspecțiune care a testă autenticitatea faptelor deodată cu pecetea geniului și originalității. Astfel crearea lui capătă valoarea unui izvor de informații iar, calitativ, a unei opere care trece în universalitate și viitor.

S'a născut în anul 1547 în Alcalá de Henares, lângă Madrid (Castilia), dintr'o familie distinsă: bunicul său Juan de Cervantes era licențiat al Universității din Alcalá și fusese guvernator și judecător pe lângă ducele de Osuna; tatăl său, în schimb, nuse dovedise bun de nimic; n'a putut obține titlul de medic și făcea pe subchirurgul. Familia numeroasă: tatăl Roderigo, mama Leonor de Cortinas și șapte copii, dintre care patru erau fete, o ducea foarte greu pe urma câștigului neînsemnat cu cataplasmele și lipitorile subchirurgului. Totuși Miguel, al patrulea copil, a urmat, cu mult succes, cursurile universității din Alcalá, distins de profesorul său Lopez de Hoyos pentru cunoștințele lui serioase în limba latină, în care se exercita compunând ode.

Prin anii 1569 studentul Cervantes se află în Italia la Vatican, în serviciul cardinalului Acquaviva, poate ca lector, poate valet sau profesor de limbă spaniolă, poate de toate în același timp.

Vremea și a petrecut-o cu mult folos în Italia citind pe clasicii latini și familiarizându-se cu autorii Renașterii italiene: Dante, Petrarca, Boccaccio, Tasso, Castiglione, Ma-

chiavel și mai ales Ariosto a cărui influență se resimte în unele opere ale lui Cervantes.

Europa trece prin febra unor mari prîmneniri: Renașterea își desvârșește opera în arte plastice și literare. Reforma lui Luther deslănțuie pasiunile religioase și reacțiunea catolicismului al cărui reprezentant intransigent e Filip al II-lea al Spaniei; umanismul cucerește mințile instruite în toate țările și spiritul lui Erasmus domină centrelor culturale, chiar acolo unde opera lui este pusă la index, ca în Spania (1535). Duhul acesta de prîmnenire, de întoarcere la cercetarea adevărului și realității se infiltrează în suflurile scriitorilor care se formează în această ambianță.

Cervantes primește spiritul timpului mai bine ca oricare alt scriitor încât Americo Castro poate spune fără greșală: „Fără de Erasmus, Cervantes n'ar fi fost ceea ce a fost.”

Imprejurările istorice i-au croit un destin și o existență atât de aventuroasă încât depășește orice fantezie care ar fi voit să-i romanteze viața. Turcii care timp de două sute de ani de când puseseră piciorul în Galipoli, înaintară mereu în teritoriile creștine ale Europei, în pragul anului 1570, ocupară insula Cypru amenințând dominarea Mediteranei. Sub presiunea acestei primejdii se formă o ligă în care intrară Spania lui Filip al II-lea, Papa Pius al V-lea și Veneția; flota unită fu pusă sub comanda lui Don Juan de Austria, fiul natural al lui Carol Quintul. Cervantes se angajază ca soldat și ia parte la bălălia dela Lepante (1571) în care e rănit la piept și la brațul stâng pe care îl și pierde. Aproape patru ani stă în Italia în așteptarea altor expediții, dar în Septembrie 1575 își ia un concediu și se imbarcă pentru Spania, sperând ca pe baza scrisorilor de recomandăție ale lui Don Juan

Nicolae Cadischi
Urmare în pag. 2

Distributorul

Dintr'o desul de lungă experiență, am ajuns la încheierea că orice revistă bine administrată și distribuită ar putea să-și scoată cheltuielile, oricât de redus ar fi numărul cititorilor de azi. Acest lucru e foarte însemnat. Revistele cele mai interesante, sunt acelea care nu urmăresc profitul comercial. Ele vorbesc unui grup restrâns de cititori un limbaj pur. Revistele editate de marile gazete sunt principial impure. Ele sunt distribuite bine și au mijloace de a-și încasa drepturile. Totuși, nicio mare gazetă nu simte interes să se incurce cu o publicație care nu aduce niciun beneficiu. De altfel bugetul unei astfel de publicații e încărcat cu onorariile colaboratorilor, fiindcă scriitorul nu înțelege să colaboreze gratis la revista unei mari edituri. Atunci revista recurge la mijloace de adulare a vulgului, la reportajii, clișee, pagină cinematografică, jocuri încrușișate etc. Și aceste reviste, firește, își au rostul lor, dar revista pură singură contează. Pe aceasta însă o minează o armată de profitori. Revista se da unui distribuitor care o împarte, dar care nu mai plătește. Sunt câteva mașinării tipice prin care un distribuitor de multe reviste cu vânzare mediocră se poate îmbogăți. Un distribuitor din București a făcut palat depe urma naivilor universitari proprietari de reviste de specialitate, cărora nu numai nu se face sub influența profesorilor, ale căror cursuri libere le audia tânărul student în drept. Dar acei ce au avut o influență deosebită au fost Schetzler și Boulet. Acesta din urmă a știut să întrevadă în mulțime talentul, l-a scos

Alexandru S. Griboedov¹⁾

În ziua de 4 Ianuarie 1795 se naște la Moscova, descendent dintr'o familie nobilă din Polonia, A. S. Griboedov, unul din cei mai mari dramaturgi ruși. Primele sale impresii i-au arătat mediul rănced al vechii boerimi. Griboedov va fi acela care cu timpul va ști să se ridice curajos să o demasce în toate aspectele ei.

Copil încă, Alexandru Griboedov se vedea înconjurat de fizionomiile orgolioase și îngâmfate ale Famusovilor, Hlestovilor, Hriuminiilor. Era rubedeniile și cunoștințele mondene ale mamei sale, care căuta să întreție, pe cât îi permiteau împrejurările, legăturile cu societatea aleasă, menită mai târziu să asigure viitorul copiilor săi. Femea puternică și ambițioasă, dânsa a înțeles foarte bine că spre carieră, în afară de drumurile bătute, mai sunt și alte căi noi: instrucțiunea aleasă sau, mai bine zis, instruirea, plus originea nobilă.

Micul Alexandru Griboedov trăește într'o familie în care în afară de limbile străine se cultivă și muzica. Nu numai atât: educației copiilor se dă o deosebită atenție. Educația lui Alexandru și a soarelui sale Maria sunt oameni învățați din străinătate: Petroslesius și apoi Ion iar pentru meditații sunt invitați profesori universitari. Băiatul cițește mult și mai ales în ascuns. Mare a fost înrăuirea societății, a educatorilor și a cititului, totuși formarea lui intelectuală o va defini universitatea în care Griboedov intră în vârsta de 15 ani la 1810. Formarea lui aci se face sub influența profesorilor, ale căror cursuri libere le audia tânărul student în drept. Dar acei ce au avut o influență deosebită au fost Schetzler și Boulet. Acesta din urmă a știut să întrevadă în mulțime talentul, l-a scos

1) Bibliografie: Veselovsky, Br. E. I. 18. Vvedensky, Notice critice, St.-Petersburg 1900. Griboedov, „Deșteptăciunea e un nenoroc”, Berlin 1923.

G. C.

la lumină, s'a ocupat de el în particular și l-a îndreptat pe drumul cel bun spre studiul lui Plautus, Terentius, Molière, etc. Cei doi ani universitari și cu cei șapte ani deacasă împreună cu cititul au făcut ca Griboedov să intre în viață și în literatură cu o pregătire și cu o cultură ce întrecea cu mult nivelul tuturor contemporanilor săi, cu atât mai mult cu cât cu timpul erudiția sa și cunoașterea beletristicii străine nu aveau decât să crească.

Griboedov iese din universitate pentru ca să pășească în viață, care nu va fi chiar nesbuciumată. După războiul cu Napoleon, Griboedov nu se încumetă să se întoarcă la Moscova să trăiască din nou înconjurat de Famusov și Zagorețky, ci intră, contra voinței mamei sale, ofițer mai întâi în Reg. de husari „Irkuțk” iar mai târziu în statul major al rezervelor de cavalerie.

În răstimpul celor 3 ani de serviciu Griboedov se dedă cu tot sufletul tuturor petrecerilor și năsbătilor în care consta farmecul vieții vechii husarilor. Dar mediul neciopleit, retrogradat și incult în care trăia nu a putut să reție mult timp atenția unui om cum era Griboedov. Numit în Statul major de rezervă din Brest-Litovsk, el își reia obișnuita-i viață intelectuală. Între altele merge la Petersburg unde face legături literare și-și pregătește mutarea în ministerul Afacerilor străine. Cei câțiva ani petrecuți în mijlocul ofițerimii nu au rămas fără urmă.

Griboedov poartă adânc impregnate în sufletul lui figurile lui Scalozub, Goricev și Repetilov. Trăind la Petersburg, Griboedov a știut să rămâie independent, n'a aderat la nici o societate, la nici o școală, la nici un curent. Insistențele mamei sale l-au făcut să părăsească Petersburgul, fiind numit secretar al legăției în Persia. În 1918 Griboedov sosește la Teheran iar ceva mai târziu la Tauriz. O faptă frumoasă, anume recon-

ducerea în patrie a unei cete de prizonieri ruși, îi aduce mutarea la Tiflis.

În 1824 Griboedov termină „Deșteptăciunea e un nenoroc” și se întoarce cu manuscrisul la Petersburg.

Descopere secretul sorii sale și printr'o nesocotință comedia se împraște în public în copii manuscrise, este învățată pederost, iar unele din fraze-versuri intră în limba rusă ca proverbe.

Unii răd, — se bucură, cei atinși vorbesc de rău. Răul odată întâmpnat, Griboedov doritor să-și vadă piesa pe scenă, cu părere de rău a trebuit să cedeze Cenzurii și să taie, să transforme din versurile care făceau farmecul deosebit al piesei.

Astfel a ajuns până'n zilele noastre ultima redacție a comediei tipărită pentru întâia dată la 1883. Inculpat de participarea în evenimentele din 14 Decembrie, Griboedov a fost chemat înaintea Comisiei de urmărire. Dar prevenit de binevoitorul general Ermolov, Griboedov distruge toate hârtiile compromițătoare în legăturile lui cu Decembriebrășii, se prezintă în fața comisiei, este disculpat și se întoarce la serviciul lui în Persia. Cele văzute însă au făcut din el un alt Griboedov. De aci înainte activitatea lui literară se poate socoti ca terminată.

În 1827—28 ia parte în războiul ruso-pers, iar la terminarea acestuia redactează tratatul de pace dela Turmanceaisk, tratat ce a adus Rusiei teritoriu și contribuțiuni.

Cu vestea păcii merge la Petersburg. Socotit cunoscător în materie de relațiuni cu Perșii este din nou delegat să reprezinte interesele Rusiei. În drum spre Persia se amorozează de fiica prietenului său—contesa Nina Ceavceavvadze și se căsătorește.

A avut noroc să trăiască cu soția numai un an. A fost asasinat la 1829 la Teheran de către Perșii fanatici răsceniști.

Vadim Pamucci
Urmare în pag. 3

Orașul amintirilor

Dintr'o primăvară, la Iași.

Orașul descinde din semnul minunii
Și-și poartă imensa tăcere pe umeri;
Nălucile calcă mai rar ca păunii
Și clipele pure, tu poți să le numeri...

Străzile sue în cer — suverane —
Și ard ca o jertfă de flori și tumult.
Palate brumate pe scuturi tirane
Zac sub pecetea uitată, demult...

Nălucilor pure, fatale-amăgiri!
— Să dansăm, să dansăm împreună!
Prin fumul acestui oraș de-amintiri
Cotilionul balului ultim răsună...

George Fonea

Din opera lui:

A. Thibaudet^{*}

Că romanul descinde mai mult sau mai puțin din epopee, fapt e că la noi el ume locul poemului epic din alte civilizațiuni. Însă noi am văzut că poemul epic nu cere de loc compoziția oratorică ori dramatică. *Odiseea* are douăzeci și patru de cântări. Ea ar fi putut, cași *Anna Karenin*, să fie mai lungă sau mai scurtă, după fantezia celui care le-a întocmit. Ar fi rămas mereu *Odiseea*, istoria lui *Poltropos*, viața industrioasă a trestiei gânditoare și active, mai tare ca natura și ca norocul. Dar încercați să suprimați confirmăția din *Pro Milone* sau un act din *Polyeucte!*

Epopeea nu cere compoziție. Numai episoadele din care e compusă cer așa ceva. Ele sunt făcute din discursuri și scurte narrațiuni. Discursul însă e compus, și narrațiunea scurtă e și ea compusă. Se va vedea anume, când va apărea *Odiseea* lui Victor Bérard, cât de mult este legat episodul homeric de aceste două genuri vor-

bite și compuse: discursul scump Grecilor și reprezentația dramatică. Cași epopeea, romanul este alcătuit din episoade, destinate să înfățișeze același personaj și să dea tot atâtea tăieturi asupra aceluiași flux de viață. Iar aceste episoade cer o compoziție de la care nu se poate sustrage niciun mare romanșier. Nu e nimic mai presus de compoziția Comitului Agricol din *Madame Bovary*. Episoadele lui Dickens și lui Eliot, lui Tolstoi și lui Dostoievsky se detașează sau mai de grabă se atașează în același chip.

Este însă un gen unde episodul e singur, trăiește pentru el însuși, și unde prin urmare compoziția e totul: e nuvela. Cine spune asta, și încă foarte bine? D. Bourget însuși. Materia nuvelei, scriedânsul, „este un episod, aceea a romanului e o înlânguire de episoade. Acest episod, pe care nuvela își propune să-l zugrăvească, nuvela îl detașează, îl izolează. Episoadele a căror înlânguire face obiectul romanului, romanul le aglutinează, le leagă.

^{*} Din *Le liseur de romans*.

El procedea prin desfășurare, nuvela prin concentrare. Episoadele romanului pot fi mărunte, neînsemnate chiar. Este cazul cu *Madame Bovary* și cu *Education Sentimentale*. Episodul tratat de nuvelă trebuie să fie de o puternică semnificație.

E adevărat. Dar de ce, sub această etichetă a „compoziției”, imprimată retoricilor clasice, D. Bourget adună două operațiuni contrare, aceea a nuvelei care concentrează și a romanului care întinde și risipește? Romanul, zice dânsul, „aglutinează și leagă” episoadele. Fie. Dar un romanșier nu compune un roman cum compune episoadele, cel puțin un romanșier adevărat care să nu fie orator și dramaturg. Un romanșier, după ce a conceput embrionul personajilor sale, trăiește cu aceste personaje, se lasă condus de exigențele lor de viață, se ferește de a trăi durată lor înainte ca ei însuși s'o fi trăit. Critici cu principii osândesc sfârșitul lui Julien Sorel care ucide din răzburare, în vreme ce „caracterul” său este ambiția, pe acela al Emmei Bovary care se sinucide pentru încurcături bănești în vreme ce „caracterul” ei o clasifică prin-

tre afacerile sentimentale; ei reproșează pur și simplu lui Stendhal și lui Flaubert de a fi lăsat viața să se formeze, să se cristalizeze și să se încheie după ordinea realității și după un tact de romanșier creator, în loc s'o lase să se încheie ca un discurs demonstrativ. Experiența ne arată că un anume ideal de „compoziție” clasică, privitor la caractere și la operă, trebuie considerat ca o primejdie și un dușman al romanului: citiți un roman scris de un *scholar*, ca *Etienne Mayran* al lui Taine! A compune, zice D. Bourget, este „sfatul pe care o critică binefăcătoare îl dă acestor tineri scriitori” prea din cale afară impresionisti. Nu zic nu. Totuși trebuie să practicăm cu mari precauțiuni această binefacere și să nu o săndim de nesupunere și rea voință pe aceia al căror geniu nu se acomodează compoziției.

Sainte-Beuve, în articolul pe care l-a scris la moartea lui Balzac a zis: „Tre lucruri de luat în considerare sunt în roman: caracterele, acțiunea, stilul”. Nu pomenește, în această tablă de valori juste, cuvântul compoziție. Dar cu trei pagini mai de-

parte scrie: „D. Eugène Sue este poate egalul Domnului de Balzac în invenție, în fecunditate, în compoziție”. Compoziția a luat loc printre cele trei calități, mai degrabă inferioare, prin care un Eugène Sue poate depăși pe un Balzac.

În realitate, sunt două mari diviziuni ale artei literare: arta căreia timpul îi e măsurat și arta care dispune liber de timp. Discursul, conferința, teatrul, nuvela sunt genuri foarte deosebite, dar prezintă acest caracter comun de a fi constrânse să utilizeze un minimum de timp pentru un maximum de efect. De aici necesitatea și legile compoziției. Lirismul, epopeea, romanul dispun dimpotrivă de timp cu libertatea naturii înseși. Același sentiment, iubirea pentru o femeie, melancolia morții, poate fi exprimat într'un sonet, dar și într'un lung poem liric, într'o culegere lirică, într'o dizină de culegeri lirice. Un Puzin sau un Stesichor nu puteau cânta prea multă vreme în fața ascultătorilor, dar un Shelley sau un Hugo pot cânta la infinit aceleași lucruri pentru cititorii lor. Epopeea se poate răspândi în

Urmare în pag. 4

Hortensia Papadat-Bengescu

(Urmare)

Intăiul roman notabil și poate cel mai bun este *Concert din Muzică de Bach*. Vreo desfășurare epică propriu zisă nu există ci numai o lentă mișcare în viața socială a unor familii, care sunt spionate rând pe rând de scriitoare cu ajutorul personajilor care fac vizite, și surprinse în dramele lor intime. Sunt trei grupuri principale: familia Elenei Drăgănescu, casa prințului Maxențiu și casa profesorului Rim. Elena Drăgănescu este fata Lenorei din *Fecioarele despletite*. Lenore, femeie frumoasă, dar de extracție medică (e originară din Mizil), făcuse un prim pas spre promovarea socială căsătorindu-se cu moșierul Hallipa. Fratele ei, Lică Trubadurul, ex-plutonier, îi umbrește mereu ascensiunea. Dintr-o uniune hazardată Lenore mai avea o fată Mika-Lé, obiect de stăruire pentru Elena. Profesorul Rim e căsătorit cu buna Lina, care Lină însă în tinerete avusese legături cu Lică Trubadurul. Rodul acestor legături este o fată nelegitimă, Sia, care deocamdată trece drept fiică a lui Lică dintr-o mamă necunoscută. Același Lică izbutește a intra în grațiile Adei Razu, devenind amantul ei. Lică este unchiul Elenei care însă avusese odată ideea de a se căsători cu Maxențiu, soțul de azi al Adei. Acestea sunt elementele. Ori-care ar fi impresiunea estetică a cititorului, pentru o mulțime atentă la substanțe nu poate scăpa condiția fundamentală a romanului. Cartea nu pornește deloc de la teme arbitrare, ci evocă structura socială în toată complexitatea ei. E atâta siguranță în relațiile scriitoarei despre cele trei familii, încât simțim că aceste familii există. Numulțumirea poate veni numai din insuficiența sau incertitudinea comunicărilor. Dar cum eroii, aceiași, sunt urmăritți pe mii de pagini în celelalte romane, impresia generală, fie și mitologică, este a neîndoielniciei existenței a acestor grupuri de oameni. În abundența verbală a scriitoarei, este o absolută economie, întrucât dacă destăinuirea e risipită, faptele înseși se relevă ca strict posibile, fără niciun fel de ornamentație literară. Paginile sunt prolixă, greoaie, ca niște depoziții de martori zăpăciți, dar nici decum în afara realității. Acta scriitoarei constă în surprinderea dramelor ascunse sub calmul convențiilor mondene, a murdă-

riilor lustruite. Din acest punct de vedere se poate vorbi de Proust. Acela zugrăvea mai ales aristocrația, o clasă unde reacțiunile indivizilor sunt de prea mult exercițiu ereditare, inaparente, protocolare și în care preocupările vitale li s'au substituit de mult cazuri de conștiință mărunță, puerile. În cazul nostru, lipsind o aristocrație bine organizată și de o vechime, incontestabilă, avem de a face cu o mixtură de oameni de cele mai disparate origini, care însă încearcă a constitui o clasă de elită, înlăturând instinctele de conservare animală și cultivând viața senzațiilor mondene. Această lume există și oricât de ridicole ar fi unele manifestări, orientarea ei se face în folosul civilizației, fiindcă unde nu se află o clasă frivola, specializată în existența de lux, nu poate rămăni nici marea cultură. Deocamdată eroii d-nei P.-B. sunt în faza parvenitismului. Elena, ca fată a mizilencei Lenore, va fi mai mult o snobă și o intelectuală, decât o aristocrată, punând teatralitate și excesivă rigoare acolo unde o aristocrată adevărată s'ar fi lăsat în voia celei mai neprefăcute simplități. Eroii scriitoarei sunt mai toți snobi, exagerat stilizați. Adriana nu mănca de obicei decât pureții de orez și cartofi, spumoase și catifelate. Refuza mai ales cu tărie supele de carne ca pe ceva otrăvit care ofensa gustul ei delicat, prin natura lor substanțială. Nici lui Mini nu-i place mușchiul înșângerat, cu „palpit”. Ea preferă, ca „ultima culoare a vieții, deci a sângelui să îi dispară abia, și fraged încă dar împăciuit, să fie înconjurat de buchetul cartofilor transparenți și rumeni”. În snobismul protocolor al Elenei intră prea multă estetică, iar estetica e boemă, violentă, adică anti-aristocrație.

Un aspect caracteristic al acestei lumi este că indivizii nu sunt preocupați de bani, decât la început, în momentul intrării în clasă. Toți sunt mai mult sau mai puțin bogați, în afară oricărei griji materiale. Avera este unicul mediu în care pot pluti aceste ființe diafane. Energia nemai fiind îndreptată în sensul câștigării existenței, toate subiectele romanului balzactic sunt eludate. Aci n'avem de

a face cu ambițioși politici, cu avari, cu speculanți, ci cu persoane preocupate de „ce zice lumea”, ambiționând să dea serate, să fie primite la anume recepții dificile, să reacționeze în toate momentele vieții, chiar cele mai grave, în modul cel mai distins. Femeile caută aparența socială, plăcerea fizică, igiena corporală, niciodată pasiunea, idealul. Avem de a face cu un roman feminin, de aspirații terestre.

În ce sens se mișcă lent personajii din *Concert din muzică de Bach*? Maxențiu, prinț tuberculos, suferă de o dramă foarte particulară. Nu se teme de boală, în gravitatea căreia nici nu crede, contribuind și euforia de origine toxică. El e plictisit de teama descalificării pe care i-ar putea-o aduce în lume o suferință atât de proletariană. Pe deoparte ca bolnav simte voluptatea zacerii, pe de alta ca monden se silește să urmeze cu exactitate mecanica mondenității. Elena e înnebunită de protocol. Ea pune la cale un concert din Bach, în locuința ei, la care nu vor lua parte decât invitați selecți. Toată activitatea ei se reduce la pregătirea concertului și redactarea listei de invitați. Profesorul Rim a primit în casă pe Sia, fata lui Lică, cu care începe a avea legături. Chiar când Lină îi destăinuie că Sia e rodul ei, Rim își continuă plăcerile, satisfăcut de a domina pe Lină printr-o inferioritate de ordin intim. Sia moare și la înmormântarea ei, foarte distinsă, se cântă muzică de Bach, în fața unei lumi solemne și corecte care-și ascunde sub formalități născute ori turpitudinea. Un contur mai precis n'au decât Maxențiu și Elena. Ada Razu cu pretențiile ei de amazoană voluptuoasă, Lică Trubadurul, Sia sunt personaje șterse, de o structură facilă. Dealtfel romanul analizat pas cu pas este insuficient, aproape numai o schiță. Însă o schiță care ar fi putut deveni un mare roman. Asta este de altfel valoarea operei d-nei P.-B. Alte romane sunt mai înfăptuite, acestea puteau fi mai bune. Nivelul dela care pleacă experiența lor e mai bogată și deci mai utilă artistică pentru viitorul romancier. Marile energii puse de Maxen-

țiu și de Elena ca să rămână impasibile și protocolare evocă o lume complexă, bogată în nuanțe sufletești. Impresia ultimă, după lectură, indiferent de analiză, este a unei noi realități fictive indiscutabile.

Drumul ascuns este un roman poate și mai prolix și mai agasant prin inapținutitudine narativă. Compoziția e nulă și introducerea vienezzei Hilda în inutil artificiu pentru a canaliza observațiile în epistole. Dar o substanță este și încă foarte consistentă. Lenore s'a căsătorit cu doctorul Walter. Curând se îmbolnăvește de cancer și moare. Elena, fata ei, nemulțumită de căsătoria ei burheză cu Drăgănescu se silește să o desfacă pentru a se însoți cu muzicantul Marcian. Aimée, altă fată a Lenorei, se'ntoarce din străinătate și înțelege a începe viața mondenă. Aceasta este toată materia. Nu trebuie să căutăm caractere, analiză psihologică clară, ci o atmosferă socială. Lumea aceasta ca un individ unic există. Lui Walter, fost soț al milionarei bătrâne Salema, autoarea vrea să-i atribue un desgust de propriile lui compromisiuri, o năzuință de purificare. În fond el reprezintă un chip de mondenitate. Aspirația lui la aristocrație s'a simbolizat în sanatoriul de lux, în care nu pot intra decât cei foarte bogați. Eroii „bine” din roman merg să moară în sanatoriul Walter.

Doctorul a strâns și o mare colecție de artă și da recepții. Nota aristocratismului său de subțire parvenit este exactitatea rece și ceremonioasă. Sanatoriul funcționează în lux, tăcere și regularitate cronometrică și mai ales cu înlăturarea oricărui semn de suferință umană. Pateticul este eliminat ca impur. Decesurile se petrec în taină, mascate de recepțiile de gală. Doctorul are o muschilatură facială impenetrabilă. Relațiile între el și Lenore sunt diplomatice. Hotărârile lui Walter sunt sugerate politicos și iritator, având ca funcție conservarea clasei. „Mimi reflectă — spune undeva romancierul — asupra realității unei nobleții mahalagești, o tradiție a unei aceleiași clase,

semnificative. Elena vrea să se despărță de Drăgănescu dar nu găsește formula decentă de a-i face intimația. Atunci pleacă sub un pretext firesc în Elveția, de unde începe cu soțul un duel subtil de scrisori, cu o tactică și un protocol atât de exagerate încât impulsunile sunt omorâte de conveniențe și soții nu pot să decidă oficial ceace în fapt s'a pretrecut de mult. Lumea aceasta este, se înțelege, frivola. Lenore, din putoare feminină, nu destăinuie suferința ei d-rului Walter. Când boala este evidentă nu-și dă seama de gravitate și se pierde în frivolități, încercându-și patul de sanatoriu cu dantelării, cu cutii. Walter suportă desagregarea Lenorei și moartea ei, cu o impasibilitate perfectă. Totul se petrece după normele exacte ale sanatoriului, fără întârzieri, fără dezordini sentimentale. De altfel Walter e un artist în a notifica economic, o știre rea, evitând supărătoarea mărturisire și provocând diplomatic ideea în chiar mîntea celui interesat. Elena pierde în sanatoriul Walter pe mamă-sa Lenore și pe soțul ei Drăgănescu, însă ea e atât de înghețată de oficialitate mondenă încât pare să prețuiască bunul gust al celor doi, de a fi murit într-un loc convenabil. În Aimée se exemplifică, nu fără finețe, structura unei fete ieșite din acest mediu. Aimée este o snobă neliniștită, desordonată, capabilă de desfrânări și atât de înecată în această mondenitate încât orice altă preocupare mai ideală îi lipsește. Se poate bănui, că atât de împătimită de mediul Walter, Aimée nu va ezita să devină soția sau amanta tatălui ei vitreg. Oricât de înoroat de inutilități ar fi acest roman, intuiția exactă a unei lumi probabile ajunge pentru a da un merit solid scriitoarei.

Cu *Logodnicul* d-na P.-B. a voit să se coboare în mediul mahalagesc, cu acea mică pasiune a aristocrațiilor pentru verdeața lumii instinctuale. Ar putea fi vorba și de căutarea unui alt mediu ereditar, având ca funcție conservarea clasei. „Mimi reflectă — spune undeva romancierul — asupra realității unei nobleții mahalagești, o tradiție a unei aceleiași clase,

oricare ar fi ea și care din calitățile ei păstrate intact, din buna ei stare și purtare, ajunge a-și forma o educație, fie ea chiar la un nivel inferior. O mahala are valoarea, demnitatea, sculele ei de preț și chiar strămoșii ei”.

Intrădevar, părinții lui Costel, miți burghezi din Brăila, au o atare demnitate. Fiul însă vrea să iasă din clasa lui. Unii au găsit acest roman lipsit de interes. Însă tema e foarte originală și bogată în posibilități. Ca întotdeauna, mai mult poate ca altădată, scriitoarea s'a răticit în minuții banale și chiar scabroase. În fond ea nu cunoaște această clasă și evaluările bănești ale existenții zilnice sunt de cea mai simpativă extravaganță. Costel a venit la oraș, hotărât să se împingă cu orice chip în lumea mare. Funcționar modest la o bancă, el are toate uneltele (haine, cravate) pentru cucerirea marilor saloane. O conservatoristă, cam suspectă deși frumoasă, îl duce în casa somptuoasă a lui Nenea. Costel are impresia că a pășit în lume și pare evident că ar accepta orice compromis, date fiind puterile Ninei, spre a se promova. Ar dori cu alte cuvinte să se lase întreținut de femeie. Nina îl atrage într-o căsătorie care se dovedește mai puțin rentabilă. Fata fusese brutalizată și depravată de Nenea, curând falimentară și nu căpătând nicio zestre. Costel începe o existență dificilă cu Nina și cu sora ei mai în vârstă Ana. Curând Nina pleacă, dedându-se unei prostituții neoficiale, iar Costel rămas cu Ana descoperă sub aerele lui de fante un temperament casnic și un sentimental. Incepe concubinajul Costel-ana, înțunecat de boala celei din urmă. Interesul romanului stă dar în această situație. Parvenitul voise a trăi pe spina femeilor și devenea acum, prin cine știe ce atavism bun, un infirmier, o victimă a bunătății neprevăzute. Însă toată nararea evoluează uelcurii stomacal al Anei e făcută cu o amănunțime ce de-

vine trivială și prin lipsă de semnificație, scabroasă și plictisitoare.

Cu *Rădăcini* d-na P.-B. s'a lăsat sedusă de o prejudecată care circula, anume de ideea că un roman masiv e un roman adânc. Cele o mie de pagini trebuie să fie chinuitoare pentru cititorul necăutător de rafinate scump plătit. Luat sub absolutul artistic romanul e lipsit de valoare. Nory feminista, eroina principală, nu e decât un agent de legătură și de informație. În roman sunt numai câteva relatări, nici de cum fapte. Totuși cine a avut răbdarea să citească toată scrierea rămâne cu impresia unui material înecat în fraze. Aci se petrec drame feminine, fiziologice, disparente pentru ochiul epic. Nory suferă de a fi fecioară și ajunsă la maturitate încearcă lucid o aventură ce se termină rău, întrucât descoperă o inapținutudine pentru plăcerile sexuale, frigidiutate, cauzată de conformații anatomice defavorabile. Îi rămâne însă instinctul matern, care se mulțumește în caritate în o obscură îngrijorare pentru copii ca Ghighi și Lisandru. Dia, sora ei, este o nesatisfăcută sentimentală. Madona e un caz de anemie cu emoragii, Ghighi suferă o criză de creștere, Aneta e o erotomană, o isterică. Câteva pagini privind această eroină sunt fine. Agățarea Anei de bărbați, neliniștea ei oarbă, impulsia de a mînți, criza de demență erotică din tramvai, unde împarte flori pasagerilor, sunt dovezi de observație a nuanțelor. *Rădăcini* ar fi romanul crizelor intime feminine. Însă tot ce e legat de fiziologie nu e fundamental în literatură (afară de liris-mul ingenuu al vârstei erotice) și de altfel decurgerea romanului e atât de nămolosă încât nimic nu iese din zona bunelor intenții.

Așa cum este, d-na P.-B. merită să ocupe un loc de frunte în stima critice, nu pentru realizări, uneori impuse, ci pentru unghiul de la care își pornește observația, pentru nivelul estetic teoretic. Dacă nu e totdeauna excelentă, și câteodată nici satisfăcătoare. d-na P.-B. are însă structura mării scriitoare și opera ei are prin aceasta mai multă valoare exemplară, decât operele izbucite la un nivel mai jos.

G. Călinescu

Urmare din pag. 1

de Austria către rege să obțină brevetul de căpitan. Corabia „El Sol” pe care călătorea este capturată de corsarii berberci de sub comanda vestitului Dali-Mami și toți călătorii, între care Miguel Cervantes și fratele său Rodrigo, fură luați captivi și duși la Alger. Cinci ani și jumătate stătu Cervantes captiv în această cetate bucurându-se, e drept, de un tratament excepțional de blând, fiind socotit după scrisorile aflate la el, ca un personaj de mare valoare pentru care se scanta o sumă importantă ca preț de răscumpărare. În realitate Cervantes era sărac iar familia lui o ducea și mai greu în Spania. Ținuta lui totdeauna demnă și dragostea pentru nenorocii lui tovarăși de captivitate îi atraseră iubirea celor aflați în suferințe și respectul stăpânilor. În mai multe rânduri încercă să evadeze; dacă ar fi voit să plece singur ar fi reușit lesne; el voia, însă, evadarea a cât mai mulți captivi; dar tocmai aceasta făcea să eșueze tentativa din cauza trădărilor.

afla regele, pentru a solicita gradul la care socotea el că-i dau drept faptele sale. Primi cincizeci de ducați și o misiune în Oran după care, întorcându-se peste o lună, mai primi cincizeci de ducați. Aceasta fu toată răsplata regească pe care o merită eroul dela Lepante.

În acest timp Cervantes scria sonete, quintile, ode, pe comandă, lucrări fără valoare. Către anul 1583 însă, are terminat un roman pastoral, dulceag, cam în gustul vremii: *Galatea* care a apărut în 1584, la librarul Blos de Robles. Era un gen căruia, peste puțin timp, avea să-i declare război însuși Cervantes. Dintr-o dragoste înfiripată cu o comediantă, Ana Franka, rezultă o fetiță, Isabela; cabotina Ana Franka păreșese în curând pe Cervantes, lăsându-i în grijă fetița. Viața de lipsuri îl silește la o hotărâre serioasă: o căsătorie care să-i fixeze de pe drumuri și să-i echilibreze existența. Se căsătorește deci cu fiica unui proprietar din Esquivias, un orașel din câmpia toledană; Catalina de Palacios y Vozmediano, mult mai tânără decât Cervantes, constatând că soțul său nu va putea răspunde îndatoririlor unui proprietar de vii și pământuri; în același timp și Cervantes se convinge că nu va putea trăi în atmosfera rurală și mentalitatea de semidocti ai familiei sale; își ia

decide libertatea peste puțină vreme și se reîntoarce la Madrid.

În această epocă și în mediul pestriț madrilen de actori, impresari, autori și poezi, Cervantes scrie o serie de comedii, după obiceiul timpului, douăsprezece, pentru a putea imprima un volum; ele au și apărut așa, însă abea în 1615. Comediile au fost jucate și primite destul de bine de public. Dintre ele sunt de remarcă *Alacerea Alger* și *Numancia*. Dar aceste piese nu-i asigurau existența. În 1585 pleacă la Sevilla unde primește slujba de comisar de rechiziții; în această calitate colindă Spania, adună bucate pentru Invincibila Armada a lui Filip II, suportă cu amarăciune disprețul și boicotul cetățenilor și al confrăților în litere și culege impresii și icoane care vor îmbogăți literatura cu pagini nemuritoare. Desgustat de asemenea ocupație revine la Madrid și cere altă slujbă.

La această dată însă Cervantes avea terminată partea I-a a operei ce avea să-i asigure nemurirea: *Ingeniosul hidalgo Don Quichotte dela Mancha*). Inchisorile prin care a trecut i-au furnizat nume-

roase informațiuni și documente omenști. În interval de aproape zece ani scrie sonete, quintile, comedii, unele foarte bune. Tot în epoca aceasta au fost scrise cele mai bune nuvele ale lui, care au format volumul intitulat *Nuvele exemplare*.

Către finele anului 1604 Cervantes se mută la Valladolid unde se stabilește curtea regelui Filip al III-lea; aici obține privilegiul de a tipări volumul „*Ingeniosul hidalgo don Quichotte dela Mancha*” care apărură în Iunianie 1605 la tipograful Juan dela Cuesta în editura librarului Francisco de Robles din Madrid. Cartea a fost primită cu diferite sentimente: Lope de Vega, care ținea monopolul dramei în acest timp și era adversarul implacabil al lui Cervantes, își exprimă părerea că acesta e un prost scriitor, iar despre Don Quichotte crede că nu va fi nimeni atât de idiot ca să o socoată de vreo valoare. Opinia aceasta de literat a fost însă dărâmată de bunul simț al înțeleptului Filip al III-lea care văzând un student prăpădindu-se de răs, cu o carte în mână, a zis: „Omul acesta sau e nebun de rade așa, singur, sau citește pe Don Quichotte”, omagiu care s'a dovedit curând că îl făcea în-

treaga Spanie operei lui Cervantes. În adevăr, Don Quichotte devine popular și trece frontierele patriei; în Spania și Portugalia editorii se întrec a căpăta privilegiul tipării acestei opere; în primul an au apărut nu mai puțin de șase ediții. Secretul acestei popularități stă în spiritul de analiză și în cercetarea adevărului, inaugurarea de Renaștere, în isgonirea mitului și instaurarea observației asupra realității.

În anul 1606 Cervantes revine la Madrid și pregătește volumul *Nuvele exemplare* care a apărut abea la 1613 între mari necazuri familiare și hărțuiri administrative. Culegerea conține vreo patrusprezece din cele mai bune nuvele ale lui Cervantes.

Succesul imens al lui Don Quichotte a scuturat invidia multor scriitori contemporani, între care am citat pe cel mai fecund dramaturg al timpului, Lope de Vega. Pentru a întuneca gloria lui Cervantes, apare în 1614 la Farragona un „Don Quichotte” apocrief sub semnătura unui oarecare Alonso Fernandez de Avellaneda, un pseudonim rămas până astăzi nedescifrat. Cum lucrarea vroia să pară o continuare a părții întâia a lui Don Quichotte și cu totul în alt spirit, Cervantes

se grăbi să scoată partea doua, conținând episodul eșirii a treia a cavalerului *Tristei Liguri*; volumul apărură puțin timp după moartea autorului și succesul nu fu mai mic decât al primei părți.

În timp ce se pregătea imprimarea părții a doua a lui Don Quichotte, Cervantes, bolnav, deja înaintat în vârstă — avea acum 69 ani — lucra la un roman pe care îl socotea coroana operelor sale: *Muncile lui Persil* și ale *Sigmundei* (*Los Trabaios de Persiles y Sigismunda*, historia setentrional), roman complicat, dulceag, fantezist și, contrar părerii autorului, mai prejos de geniu său. Acest roman apărură în 1617, un an după moartea lui Cervantes.

În tot restul vieții sale, Cervantes și-a păstrat umorul și resemnarea care au fost pilonii de susținere ai moralității unei existențe pline de vicisitudini și lipsuri. Sămbătă 23 Aprilie 1616 Cervantes își dădu ultima suflare, liniștit, ca și cum era conștient că trece în a doua existență, eternă de astădată, în care opera lui nemuritoare nu mai avea a se teme nici de atacuri nedrepte nici de contrafaceri.

E de relevant faptul că opera lui capitală, Don Quichotte de la Mancha, a fost tipărită în literaturile străine în zeci de ediții, unele complete, altele contrase. În limba română lipsește o ediție

completă a *Ingeniosului hidalgo don Quichotte* de la Mancha; lipsește și o analiză a acestei opere, accesibilă cercurilor mai largi de cititori. Ar fi de folos să aște cetitorul român că *Don Quichotte* nu este simpla poveste a unui nevropat care are vedenii și se bate cu morile de vânt și că ingeniosul hidalgo e ceva mai mult decât a voit să-l definească Cervantes în epitaful atribuit personajului Samson Carrasco (prietenu preotului și al bărbierului din satul lui Don Quichotte), în care foarte discret și fără urmă de ostentație ridică un colțșor din vâlul care acoperea taina creației acestui erou:

„Trecătorule, aici zace un erou mândru și duros, Ale cărui nobile virtuți îi egalau curajul, — Val! Să nu fi fost el nebunul cel mai agreabil Ai fi găsit în el simțiri omenști din cele mai înțelepte.

Da, aceste simțiri omenști înțelepte vroia, mai ales, să le spună Cervantes Spaniei. Ceea ce simțea și gândea toată lumea n'ar fi fost permis să se spună în formă de muștrare sau de predică; în haina acestei satire plină de humor și voie bună a fost acceptată din toată inima. Adevărul, din plin omenesc, a trecut în acest fel și în eternitate.

Nicolae Cadischi

Aurel Chirescu, Finister, poeme Constantin Salcia, Logodna apelor

Finister este volumul de poeme premiat de Comitetul pentru premiarea scriitorilor tineri de pe lângă Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”. Titlul este vizibil căutat și el întinde să sugereze cititorului nostalgia călătoriei spre marile depărtări necunoscute, noțiunile geografice constituind astăzi o adevărată ispită pentru poezii tineri. Dela primul poem, suntem introduși în atmosfera unei călătorii născătoare, fără însă o pregnantă vibrație semnificativă:

E o corabie-fantomă care ne poartă
Pe o apă fără melodii și lumini...
Ce țărâmă va mai ști să ne împartă
După semnele 'ncuinate 'n rugini?

Oare va lua undeva sfârșit
Marea noastră călătorie?...
(Finister I)

Poetul caută asociația, din nefericite comună, între starea psihică și manifestarea simbolică, concretizată în fluturarea batistei sugerând despărțirea:

Pe țărâmul de unde ne luarăm
Avântul,
Doar umbra rămasă mai caută 'n
larg;
Pământul o 'nalță, o flutură vântul:
Batistă de-adio privind spre catarg.
(Finister II)

Procesul interior este însă lipsit de autenticitate și ai impresia că versurile nu afirmă decât îndelung căutate propozii a căror îmbinare în loc de a fi tulburătoare este numai haotică. Faptul e caracteristic unei bune părți din poezia noastră tânără, în care poetul înlocuiește deficiența de expresie a unei desorientări funciare cu afirmații de mare subiectivitate interior, care în realitate n'au niciun corespondent și nicio finalitate:

Intre noi stă cerul ca o sabie și
întrebarea ca un fum:
Tălcurile nu le știu decât până la
marginea lumii din mine
și nu pot culege din tăcerea care
mă 'mparte
Nicio urmă a risipirii mele de-acum,
Pentru semnul care să 'madune și
să mă termine.

Poemul poartă titlul „Îndoilești”, dar semnificația lui ideativă e anulată prin lipsa de organizație. Procesul psihic al „îndoilești” e numai afirmat, dar structura lui este inexistentă, deși întrebările au aparență metafizică:

A cui inimă o mai căutam în țărâna și flori,
Al cui glas îl mai despletim pe viori
Dacă toate mirările curg spre un
paradis
Unde ochiul e stea și steaua, vis?

Înrăurirea poeziei argeziene este uneori evidentă, dovadă că autorul „Cuvintelor potrivite” exercită încă

asupra poeziei noastre tinere, dacă nu o adevărată dominație, cel puțin o anume încâtușare ce împiedică eliberarea spre originalitate. Când tânărul poet e de o redusă personalitate, cum e cazul d-lui Aurel Chirescu, înrăurirea argeziană capătă aspecte ca acestea, din „Trup sfânt”:

Frate Iisus, Frate Iisus!
Te-am strigat de jos, te-am căutat
de Sus,
Lovindu-mă de 'ntrebări ca de niște
ruine...
Nu te-am aflat nici pe nume, nici
pe cruce,
Abia acum te găsesc în mine,
Dar nu te mai pot duce.

Am poposit lângă un ceas prea
târziu
Pentru curcubeie și jocuri cerești.
Mă 'mpart în oglinzi în care nu
mă știu,
Mă aplec peste minuni în care nu
mai ești.

Strofele citate amintesc unul din cunoscuții „Psalmi” din „Cuvintele potrivite”. Același înrăurire se mai poate observa și în „Stih naiv” sau în „Destrămări”.

Atras de facilitățile formale a versului de patru silabe, poetul dovedește prin publicarea unei poezii ca „Stih mic” lipsa unui spirit critic mai dezvoltat și o slabă cultivare în domeniul poeziei, de unde și un gust puțin educat. Versuri ca:

Sub cerul rău
Destinul tău
Și sub rea stea
Durerea mea.
Etc.

nu spun nimic și sunt disgrațioase. Versurile acestea trebuie să alăturăm celor de sub titlul „Umbre de baladă”, de factură populară, care țintesc a „aminti” de „Miorița” și sunt scrise sub ispită formală a „Cantilenei” lui Dan Botta, a cărei muzicalitate superficială poate ușor încanta pe un tânăr desorientat în poezie și fără un talent care să-l țină departe de asemenea infiltrații.

Altfel, în câteva din poeziile d-lui Chirescu se pot izola unele strofe sau versuri care afirmă o vibrație poetică nu lipsită de oarecare semnificație, ceea ce denotă posibilitatea unei evoluții spre organizația și spre expresivitatea artistică, singurele care fac personalitatea unui poet. Iată, de pildă, ultima strofă din „Tărâm”:

Dar țărâmul acesta, abia presăpănit,
Nu poartă nici urmă de cer sau de
luc.
De-asupra, doar somnul, imens sa-
telit,
Domină întinsul eteric și mut.

și sfârșitul din „Alt Don Quijote”:

Sătul de trândăvia acestei vieți
bănales,
Răvnesc ținuta dărză a unui senior,
Imprăștiind în lume victorie și fior,
Să cuceresc bogate ținuturi feudale.

Imi vor ieși 'nainte din patru părți
vasalii,
Cinstindu-mi spada printr'un salut
până 'n pământ.
Batiste parfumate vor flutura 'n
vitrării...

Mă va 'mbia pământul sub cal ca
să-l frământ,
Și cerul 'n nopți albastre va arbor
medalii...

Voi șterge vechea pată a morilor
de vânt!

D. Constantin Salcia e un conștiințos versificator, cu o simțire poetică redusă ca intensitate, și pe-alocuri nu lipsită de exprimarea banală. Autorul, pare-se foarte tânăr, întrebă: *troiene de lumină, leagăn de tăceri, plânșul peviară, suflă amintirii, ochii mistici, tungei de gânduri, mânați de vise și alte asemenea convenționalisme, seci din cauza obișnuinței lor. Insuși versurile desfășurate plată, sub aspectul corectitudinii metrice ascundându-se lipsa de semnificație și de fluiditate interioară:*

Și azi văd munții 'n ochii tăi
dânci
Cu vârfuluri împletite în zare,
Cu șerpi bătrâni ce lunecă 'ntre
stânci,
Ca niște suliți înspăimântătoare.
(Copilărie)

sau:
Te voui iubi mereu, te voui iubi
Încovoiat de zile și tristeti,
Când suflul curat s'o 'nzăpezi,
De sborurile albei dimineți.
(Scrisoare)

Totuși se pot găsi și versuri care afirmă oarecare personalitate, deși de un contur precis, bine definit, nu poate fi încă vorba. Tăcerea seculară peste ruine e sugerată astfel:

Lovește 'n țărâmu pustul cu valuri
și suspine
Când noaptea ca o pânză se scutu-
ră în larg,
Și se aud prin vrafuri de ani și de
ruine,
Sandalele cum calcă pe liniște și o
sparg.
(Pont Exurg)

Strofa finală din „Interior de castel vechiu”:

Pe scări veghează încă arhanghelul
de piatră
Și lângă pat o flintă stă spânzura-
ră 'n jos,
Scheletul își desbracă mantia 'nsân-
gerată,
Și liniștea trosnește în fiecare os.

D. C. Salcia are însă o îngustă, foarte îngustă, conștiință estetică.

G. Ivașcu
Fundația „Regele Carol II” Buc.,
1939.
Colecția „Drum”, [Buc. 1939].

Eugeniu Speranția, Sus... poezii

Caracteristic pentru d. Eugeniu Speranția, poet dezvoltat în cercurile „Vieții noi” a lui Ovid Densușianu, este că a păstrat din 1921, când a apărut primul său volum și până astăzi, cu însemnate excepții, o singură formă de expresie literară.

D. sa iubește hexametru antic și avem impresia că se simte incomod în toate ritmurile, afară de cel dactilic. Dela poezia mai mult sentimentală și intimistă din culerile anterioare (*Svonuri din necunoscut, Pasul umbrelor și al vechiei*) a trecut treptat spre lirica de concepție, aridă și cerebrală, câteodată cu insistențe filosofice, raționaliste.

Uscată de gândirea rece și prețioasă, poezia neliniștii metafizice se vestejește într'un limbaj tehnic, lipsit de orice figuratie verbală. Întâlnim aici procedul insinuației prin majuscule:

Sus pe 'nălțimile reci în pragul
„ființei” cu „visul”
Stânca e cer încheagat, iar cerul e
abur de stâncă.
Sus, pe 'nălțimile reci, în pragul
Vechiei cu Clipa
Ochii se scaldă 'n neant, neantul
devine făptură.

Poetul pare să exprime ascensiunea spiritului spre divinitate, oprită în mers de greutatea păcatelor și a suferințelor.

Alteori întrebările sunt mai turbatoare, dar se rezolvă în aceeași pasivitate solemnă a omului de știință:

O fenomen, fenomen — prăpastie'n
care se sbate
Spăimântătorul taifun al vrierilor
universale.
Pot să te strâng într'un pumn. Aș
putea să te 'nchid într'o cifră:
Gându-i mai tare ca tot, cum visu-
i mai tare ca lutul.

Lipsește mai ales fiorul mistic, amploarea emoției în fața misterului cosmic, adică tot ceea ce ar fi dat naștere marii poezii.

Dealtimeerilor, cu tot aerul ceremonial pe care și-l ia poetul, celelalte versuri sunt terestre, simple balade cu motive minuscule (*Hexametru străinului, Hexametru convoluției grotesc, etc.*) ori peisaje pitorești (*Hexametru altei lumi, Hexametru aurului*) sau schițe picturale de interioruri (*Hexametru salonului burghez*). Ceea ce reține la d. Eugeniu Speranția nu e nici voga melancoliei romantice, de cele

mai multe ori superficială și minoră, nici sensul amar al problemelor minții, ci doar somptuozitatea frazei, muzica elegantă, deși exterioară a versurilor. Tristețea bacoviană organică și elementară e înlocuită prin calmul intelectual al presimțirilor tragice:

Urme ciudate de corb, în grădina
pustie și ninsă
Scriu pe zăpadă un text inspirat
din secretele sorții.
Vântul citește din sbor și presară
deasupra zăpadă...
...Sigur că-l tulbură greu măturile
păsării negre.

Insă, purtând peste tot aceleași
îndemnuri sinistre
(Chiar dacă nu se găsec priviri să
culegă izvodul).
Corbii aleargă și scriu prin toate
grădinile lumii.
...Semnele trec și se șterg, adevărul
rămâne și doare.

D. Eugeniu Speranția e un poet al discreției, al seninătății aproape clasice. Hexametru îi dă o notă de personalitate firească, ascunzându-i împrumuturile care devin astfel mai greu de descoperit. E o poezie de vestustat nu lipsită de grație.

Al. Piru
„Cugetarea”, Buc., 1939.

Lingvistica

cehoslovacă

Sub acest titlu, d. Al. Graur, în *Viața Românească*, n-rul pe Mai, se ocupă despre studiile de lingvistică din fostul stat cehoslovac.

Dela Praga a pornit acum 150 de ani cercetarea limbilor slave și acolo s'a pus baza slavisticii. Încă înainte de stabilirea înrudirii între principalele limbi indoeuropene, și înainte de crearea metodei comparative, la 1792 Dobrovsky și-a publicat prima lucrare de slavistică. *Istoria limbii cehe*, urmată curând de alte lucrări tot atât de importante.

Mișcarea astfel pornită nu s'a oprit niciodată până azi. Între urmașii imediați ai lui Dobrovsky se numără Cehul Jungmann, care a publicat între 1834 și 1839 primul dicționar ceh, apoi marele Șafarik, care, în afară de cercetări asupra antichităților slave și asupra istoriei literare, ne-a mai lăsat și importante ediții de texte cehe și sârbești.

Impulsul dat de Cehi slavistici a avut efecte răspunzătoare în toate celelalte țări, chiar și în cele a căror populație nu era de limbă slavă. Cel mai de seamă continuator al cercetărilor asupra limbilor slave a fost Slovenul Miklosich. Dar nici Boemia n'a rămas în urmă. Cercetările lingvistice au continuat cu aceeași intensitate, lucrări de mare valoare s'au publicat necontenit. În perioada mai apropiată de noi, trebuie citat numele Cehilor Zubaty și Vondrak.

Mai e necesar să se pomenească numele slavistului Hujer, al foneticianului Chlumsky, al romanistului Jarnik.

D. Al. Graur se ocupă apoi de noua școală lingvistică din Praga:

Principiul dela care a pornit această nouă școală lingvistică este că sunetele limbii sunt interesante pentru lingvist, în măsura în care ele servesc pentru a distinge cuvintele între ele.

Școala fonologică a luat naștere acum zece ani, și ea a fost creată de doi emigranți ruși: prințul N. Trubetzky și d. Roman Jakobson. Primul, după lungi peregrinări, ajunsese profesor la Universitatea din Viena; al doilea profesor la Brno. La ideile lor s'a raliat repede filosoful B. Kùhler, dela Universitatea din Viena.

Centrul de reuniune al acestor savanți a fost Praga. Acolo s'au pus bazele științifice ale noii doctrine, acolo s'a înființat imediat *Cercul lingvistic*, care a dezvoltat și răspândit teoriile fonologice. S'a întemeiat și o revistă: *Travaux du Cercle Linguistique de Prague*.

Cu toate că în comedia aceasta se resimte o vădită influență a „*Misantropului*” lui Molière, totuși Griboedov rămâne original și genial. El a știut să infățișeze spiritul timporean al societății sale, a știut să prindă trăsăturile vieții sufletești veșnice omeștești și toate acestea le-a turnat în versuri vii, „*Griboedov*”, cu o limbă de o simplitate ce nu lasă nimic de dorit, căci e limba vorbită.

Valoarea operei lui Griboedov este socială, dacă se poate spune, în felul comediilor lui Molière, în afară de „*Misantropul*”, cu toate că acesta a avut cea mai mare influență în concepția tipului lui Ceafky.

Vadim Pamucci

A. J. Cronin, Citadela, roman

A. J. Cronin este un medic englez, iar romanul său „Citadela” cunoaște un succes care a întrecut cu mult, pe acela obținut de „Cartea de la San Michelle”. Succes binemeritat, întrucât e unul din cele mai bune romane care au apărut în ultima vreme în literatura universală. Am putea să spunem că e romanul potrivit timpului nostru.

Eroul romanului, doctorul Andrew Manson, nu e preocupat de lucruri prea grozave și nici de idei filozofice prea complicate. Creerul său nu e frământat de probleme transcendentale. Doctorul Andrew Manson nu se preocupă decât de dânsul, de meseria sa și de prestigiul său moral pe care și-l dorește nealterat. Același dan urmă preocupare devine mai ales nelinișitoare pentru el, întrucât pornind în viață cu cea mai mică diplomă de medic, se vede pus chiar de la început, în fața celei mai grele probleme ce se pune astăzi fiecărui muritor civilizat: grija pâinii de toate zilele. Totuși această grijă nu-l face să uite comandamentele morale care marii moralități ai omenirii ne-au complicat ideile despre rostul nostru pe pământ.

De la primii pași în viață, se izbește de contradicție gravă, de care se poticnește orice debutant intelectual: între ceea ce se predică, ceea ce se idealizează și realitatea crudă. Se pomenește tărât într'o luptă pentru care nu are

nici o pregătire. Chiar cu noaptea meseriei sale, pe care care cu groază o constată că este insuficientă, îi dă de furcă la început. Dar ceea ce-l înspăimântă mai ales, este că nici ceilalți colegi ai săi mai bătrâni, nu șesc care cunosc meseria; ei rănesc totuși în viață, minșind cu nerușinare, nenorocind oameni, călcând peste cadavrele lor, pentru ca ajunși sus de tot, să reușească să „ajungă”, să domine viața și să împiedice, mai ales, pe neconformiștii și inadaptații dispuși să-i denunțe și să-i doboare.

Doctorul nostru atrage simpatia populară, stărnește admirația, pe care în cele din urmă le învinge. În general e un învingător în viață; adică înving mai alea ideile lui, întrucât în viața particulară i se întâmplă nenorociri destul de mari, în contradicție cu sfârșitul fericit al acestui roman. Se însoară cu Christina, o înseamnă de dreptate ca și dânsul. După înșurătoare însă el se schimbă aproape simultan. De unde înainte idealul său era meseria și folosirea ei pentru binele general, după înșurătoare acesta se mărginește la câmin și la viața sa particulară. Devine materialist, aleargă după confort, îi plac reuniunile cu oamenii bine, își schimbă mobilierul, își cumpără mașină și se îmbărbăntă elegant. Nu se dă înlături nici de la afacerile lătruale obișnuite între medici și leagă relații onorabile,

nu însă conforme cu principiile pure ale medicinei. Cineva nu vede totuși cu ochi buni această transformare: soția sa Christina, care a rămas mereu fata entuziastă și cinstită pe care am cunoscut-o la începutul romanului. Totuși doctorul Manson își continuă succesele sale superficiale, până ce reușește, ca împreună cu un coleg chirurg vestit și totuși foarte neprițit, să-și omoare pentru prima oară un pacient. Nu e tras la răspundere de nimeni; din contra rușea mortului îi mai și mulțumesc.

Este o revelație pentru dânsul. A ajuns prea departe. Se întoarce pocăit la nevasta pe care începuse s'o neglijeze, și care va muri chiar a doua zi într'un accident. Un proces stupid debordează paharul amărăciunilor sale și-l determină să fugă din mijlocul întregii minciunării conformiste a vieții sociale și pleacă cu câțiva prieteni „ticiși” ca și dânsul, să ridice într'un colț din Anglia, o mică clinică, o citadelă, de unde să pornească lupta împotriva conformismului medical.

Cu toate că romanul ne infățișează un compartiment exclusiv al vieții sociale, reflectă în schimb o lumină puternică asupra întregului complex omnesc. Prin aceasta, romanul este înviorător, e plin de optimism și de îndemn la luptă pentru viață.

I. Rășinaru
Trad. de Jul. Giurgea. „Naționala Clujului”, Buc. 1939.

Alexandru S. Griboedov

Urmare din pag. 1
culapi contra opresiunii Rușilor. E înmormântat în mânăstirea Sf. David din Tiflis.

O singură piesă comică a fost scrisă de Griboedov singur și aceasta e și cea mai importantă.

E comedia intitulată: „*Deșteptăciunea e un nenoroc*.” „*Deșteptăciunea e un nenoroc*” a fost lucrarea ce a ocupat toată viața pe poet, l-a dominat și a fost strigătul său de alarmă aruncat societății. Viața societății rusești dinainte de războiu pentru noi e un anacronism. Cu atât mai greu ne e să pricepem comedia lui Griboedov „*Deșteptăciunea e un nenoroc*”, deoarece și pentru societatea rusă dinainte de războiu comedia aceasta era un anacronism social. Moscova lui Griboedov e moartă de mult și totuși comedia sa trăiește prin originalitate și

prin eternul omenesc ce-l cuprinde.

Pentru ca să putem înțelege rolul comediei lui Griboedov și valoarea ei literară trebuie să avem în vedere gradul de desvoltare literară a spiritului rusesc și mai cu seamă societatea de atunci. Griboedov își scrie comedia în vremea când literatura rusească propriu zis nu exista. Jucovsky și Batjușcov, cei mai de seamă reprezentanți ai epocii, nu făceau decât să oglindească romantismul apusean în literatura rusă. Timpul desvoltării geniului lui Pușchin nu venise. Nici operele lui Gogol nu fuseser scrise. Nicio decă care să exprime caracteristicul spiritului vieții rusești. Cu atât mai neașteptată este ridicarea unui poet ca Griboedov, care în opera sa n'a fost nici romantic, nici sentimentalist, nici altceva. A fost o minte matură și independentă, care exista prin ea însăși și care nu s'a îngrijit

decât ca opera să exprime în comedie tot ce a chinut-o în mod pasionat. Societatea înaltă în timpul lui Griboedov era bizară în felul ei și caracteristică, iar aspectul ei nu putea decât să nască indignarea în sufletul poetului. Această societate era rezultatul istoriei, condiționat de două influențe egal inoportune — amândouă istorice, una națională, alta străină. Societatea rusă, dominată de nelegiuiri și brutalitate, moșteniri ale „*tatarscinei*” și a robiei necondiționate, se pasionază pentru civilizația apuseană. De fapt însă nu împrumută decât poleiala formelor exterioare ale culturii apusene, franceze aproape în exclusivitate. De aci o atitudine de dispreț pentru tot ce e național. Se înțelege că împrumutând formele culturii apusene, societatea rusă nu a putut împrumuta și principiile acesteia și întorcându-și spatele la tot ce era na-

țional, evident nu putea decât să devie o societate fără teme, fără principii, fără morală, fără Dumnezeu. Se spune că „*înainte*” Rușii măcar de Dumnezeu aveau teamă. Acum însă sub influența „*votarianismului*” toate obstacolele pentru pașuni erau înlăturate și secolul XVIII rusesc, cu tot aspectul lui european, a fost un timp greu. Contra societății acesteia se ridică Griboedov.

In comedia „*Deșteptăciunea e un nenoroc*” ne e reprezentat un tânăr din înalta societate rusă, Ceafky, care în timpul unei lungi călătorii se desobișnuiește în străinătate de felul vieții rusești. Intors în patrie, aspectul vieții societății sale, nu găsesc în sufletul său decât indignare.

are baza în atitudinea și acțiunile lui Ceafky în comedie. În persoana lui Ceafky, Griboedov a vrut să reprezinte un om cu o anumită atitudine față de viața societății.

Indignarea eroului față de absurditățile ce le vedea în monoloage, care în teatru mai au și rolul de a exprima nu numai vorbele dar și gândurile personajului. Așadar multe din spusele lui Ceafky trebuie considerate ca nerostite chiar. În societatea, în care-l vedem sosind pe Ceafky, se desvoltase o deosebită tendință spre bunurile lumesti. În cadrul ei nu isbutesc oamenii destoinici, ci cei lungșoriști și cei abili. Toți aceștia defilează înaintea lui Ceafky în persoanele lui Famusov, Șcalozub, Molcialin, etc. Ceafky deci nu reprezintă decât protestul personificat contra defectelor interne ale vieții rusești.

Ideia conceiverii comediei „*Deșteptăciunea e un nenoroc*” datează încă de când

Griboedov era student. Predispoziția lui spre teatru l-a făcut ca el să ncerce să dramatizeze viața cercului familiei sale și cercul unchiului său. E prima redacție a comediei. A doua își are la origine o anecdotă din viața moscovită care intră în fondul comediei de azi. Ambele redacții nu au ajuns până la noi. Nu avem decât ultima, cea mai frumoasă — a treia fiind ceșzurată în manuscris.

Iată fabula comediei: Ceafky se întoarce la Moscova. Vine în casa prietenului tatălui său Famusov, de al cărui fiică, Sofia, e îndrăgostit mai demult. Sofia Pavlovna, în timpul cât a lipsit Ceafky, și-a îndreptat atențiile asupra secretarului tatălui ei, Molcialin, uitându-l pe Ceafky. Molcialin din interes o face pe amozul platonic. Plictisit de insistențele și spiritul lui Ceafky, Sofia își rade de el făcând ca la serata ce o dă tatăl său, Ceafky să fie declarat nebun — asta de bun sos. La urmă Molcialin e demascat, Sofia Pavlovna, ru-

șinată de Ceafky și de tatăl ei care nu pricepe nimic și care rămâne sigur de nebunia lui Alexandru Andreici. Expri-mându-și sentimentele, Ceafky pleacă din Moscova legându-se cu jurământ să nu mai calce maleagurile ei.

Cu toate că în comedia aceasta se resimte o vădită influență a „*Misantropului*” lui Molière, totuși Griboedov rămâne original și genial. El a știut să infățișeze spiritul timporean al societății sale, a știut să prindă trăsăturile vieții sufletești veșnice omeștești și toate acestea le-a turnat în versuri vii, „*Griboedov*”, cu o limbă de o simplitate ce nu lasă nimic de dorit, căci e limba vorbită.

Valoarea operei lui Griboedov este socială, dacă se poate spune, în felul comediilor lui Molière, în afară de „*Misantropul*”, cu toate că acesta a avut cea mai mare influență în concepția tipului lui Ceafky.

OCULTISM

— Napoleon și ghicitoarea —

Bonaparte, tânăr ofițer glorios, aștepta într-o zi în anticameră Ministerului de Răsboi, unde venea cu încăpățănare să ceară un comandament. Eșind de acolo descurajat, se duce la o ghicitoare vestită, M-me Lenormand. Ghicitoarea îi spune într-o atitudine somnambulică:

— Vrei să exerciți o putere suverană în armată sau în societate.

Mirat, el răspunde că nu are dorinți așa mari, că e sărac, că tindește doar la o viață mai bună, și crede că are destul merit pentru a i se da un comandament. Ghicitoarea îl pune să ia o mână de cenușă și s-o răstoarne încet pe o hartă albă, gândindu-l la viitor.

— Să mă gândesc la viitor? Dar îl ignorez, răspunde viitorul împărat, nu-l pot gândi decât sub forma unei mari găuri.

După ce ghicitoarea examină urmele lăuate de cenușă, îi spune:

— Generale, pot să vă spun că comandamentul pe care îl doriți îl veți avea ca dotă pentru o căsătorie cu o femeie frumoasă (Iosefina). Vei face război în Italia și te vei întoarce cu o glorie atât de mare încât vei fi apoi cel mai ilustru dintre Francezi. Nu vreau să spun mai mult, nu mă vei crede. Un singur sfat țin să-ți dau dacă vrei să mă înțelegi: Ferește-te de orgoliu.

Bonaparte a povestit această întâmplare unui prieten, viitor baron al imperiului, care se duce apoi și el la ghicitoare.

Nostradamus

Iuda

După ce-l vându pe Domnul sfânt
Iuda rătăcea 'n neștire
Și plângea cu ochii în pământ
Trista lui nelegiuit.

Și târziu când mâna 'n sân
și-a dus,
El a dat din întâmplare
Peste prețul bunului Isus,
— Baniil strânsi de pe vânzare.

Părul și-l smulgea din când
în când,
Aruncându-l pe cărare
Și cu pumnii grei în piept bă-
tând,
Cerulei cerea 'ndurare.

Vrând s'arunce-arginții, n'a
putut.
Neștiind unde să-i ducă,
Ca cel mai nimernic om pier-
dută
Spre-o prăpastie apucă.

Insă toate lacrimile lui
Prefăceau pământu 'n tină
Și lumina dulce-a soarelui
Nu-l mai cuprindea 'n lumină.

Acolo stătea un pom uscat.
Grăbit, haina și-o desbracă
Și făcând juvăț, s'a spânzurat
De cea mai voinică cracă.

Cu 'ntuneric peste el pe veci,
Negru, ca 'n adânc pământul,
Păsările toate pe potec
De-l vedeau, își uitau cântul.

Dar nci pomul nu l-a suferit
Și de scârba îl trimite
In adânc, de s'a răstogolit
Și prăpastia-l înghite.

Dumitru Baciu

Tăcere

Cu tocul în mână aş vrea ca să scriu
dar ce anume singur nu știu.

Indemnul din lături se-agață de mine
ca un ghimp de măcăci.

Penița uscată cere un strop înegrit
peste vâlul tăcerilor de schit;

Iar punctele de umbră, desfoiate
mă 'ndeamnă să le adun pe toate.

Dar sub vârful de condei
imi fug crâmpene triste de idei.

Deaceea nu pot acuma să scriu
și tocului meu i-am pus cătușe și frâu.

G. Isăceanu

Primul Sonet lui Orfeu

— Traducere din R. M. Rilke —

Un pom se 'naltă. Și ce înălțare!
Cântă Orfeu! Tu pom înalt, te-aud!
Tăcere. Dar ce semn și ce schimbare
se iscă 'n amuțiri, și ce 'noeu!

De liniști animale trec pădurea
desprinsă, de gâteje și culcuș;
și nu-i de vicleșug că tac acuș
și nici de spaimă, cum se 'ntâmplă-aieure,

ci din auz. Țipete, urlet, muget,
par mici în inimile lor, în cuget.
Și unde-acum era să fie asta

un adăpost de dor, închis nespuz,
cu poarta 'n față, tremurându-și creasta:
le ridicaseși temple în auz.

V. Manole

Din opera lui:

A. Thibaudet

Urmare din pag. 1
libertate și romanul așijderi.
Vedeți favoroa care pu-
blicitate primește romanele lungi,
romanele-ahivă care dau nu
o senzație de ordine și de
compoziție, ci de lung fluviu
viu: *Miserabilii*, marile ro-
mane ruse, *Jean-Cristophe*,
măine, poate, *Les Thibault*.

Genul suprem al romanului
este probabil acesta. O „cri-
tică binefăcătoare“ n'ar putea
da naștere acestor opere ci-
clice. Ea poate cel puțin să
le surădă și să le salute, să
le sfătuiască de a nu se pierde
cu firea în fața vechiului
„nu e compus!“

BIOGRAFIA

M. V. LOMONOSOV

Fecior de pescari bogăți, Lomonosov se naște în 1711, într'un sat depărtat al guberniilor nordice Arhanghelsk. Mediul în care și-a petrecut copilăria l-a învățat, din fragedă copilărie, cu atrocitățile mării nordice, sbuciumate la pescuit. Aici și-a pus bazele sănătății, energiei și puterii de voință. Il impresionau și se întreba mereu de unde și din ce cauză vin luminile polare, furtunile, etc.

Un unchiu, diacon, îl învață să citească. Iarna aducea micului pescar. posibilitatea de a citi și de a se cultiva. Ii plăceau ceasloavele, psalmii și mai ales geografia. Mama sa vitregă îl ceartă mereu pentru inactivitate. Postul său învățător, vrând să-l potolească în dorul de a studia, l-a asigurat că nu se poate progresa fără cunoașterea limbii latine... care se predă nu-
mai în orașele depărtate ale Rusiei, ca Moscova, Kiev, etc. Imbrăcat ușurel, Lomonosov fugă de acasă, ajunge după 100 km. de drum o caravană cu pești și, cu prețul stăruințelor și lacrimilor sale, este primit în tovărășia caravaniei. Peste patru săptămâni de drum îl găsim la Moscova.

Peripețiile fugărului din Arhanghelsk impresionează un călugăr al unei școli mănăstirești, unde a și fost primit. Treia aici foarte modest din unica leafă pe care o primea ca elev. Era expus ironiilor micilor săi colegi nu numai pentru că era mai în vârstă, dar și din cauza silinței sale la greacă și latină. Mediul tărănesc, din care a ieșit și de care nu se rușina niciodată, i-a imprimat, pentru toată viața, afară de răbdare și acei

spirit practic natural. A „răbdat“ la mănăstire 5 ani și a fost răsplătit atunci când l-a chemat Academia de științi din Petersburg și l-a trimis peste puțin în străinătate, la Marburg. Aici învăță repede limba germană și poate în curând audia cursurile de aritmetică, fizică, geometrie și filosofie. Trimis peste trei ani la Freiberg, studiază practic minele, lucrând de multe ori singur pentru a cunoaște mai bine metalurgia.

În 1739 intervine un amănunt decisiv. Entuziasmat de cucerirea Hotinului de către Ruși, compune și trimite la Petersburg *Oda la lăuarea Hotinului* și o scri-soare despre legile versificației rusești. Acestea, publicate, au plăcut și pescarul Lomonosov este recunoscut drept cel mai mare poet.

Din Petersburg însă, banii nu i se mai trimit regulat și el face datorii. Ca soluție, se însoară cu fiica gazdei, dar pentru că creditorii vor să-l vâre la pușcărie, el fugă din Marburg, părăsindu-și în voia soartei nevasta și copilul. Avea 30 ani. Robustul Lomonosov—care a putut și chiar a doborât atunci când a fost atacat, trei marinari,—învinge primejdiile și lipsurile străinătății și ale ultimului său drum spre țară.

Rusia timpului său n'a avut oameni de știință și mai ales îi lipseau acei care s'o poată răspândi. De aceea Lomonosov, admis ca profesor, a trebuit să-și împartă activitatea folositoare în domenii diferite. Simultan el este om de știință, orator, poet, învățător și chiar fabricant. Văzând de exemplu că în literatura rusă se întrebuntau așa de multe cuvinte

străine încât limba devenise neînțeleasă chiar de Ruși, el scrie *Despre folosul cărților bisericești*, indicând ca izvor pentru îmbogățirea limbii pe cea veche bisericească și limba de toate zilele. Cu alt prilej scrie o gramatică și o istorie a Rusiei. În același timp scrie ode și poezii religioase, împărțind cu oricine vasele lui cunoștinți.

În timpul liber cultiva, uneori cu mari riscuri, fizica și chimia. Odată, când făcea niște experiențe asupra electrității cu profesorul Richman, acesta din urmă a fost ucis, iar Lomonosov scapă prin aceea că fusese chemat la masă. Din locurile natale i se aduceau cadouri, pești, etc. și, la rugămintea sa, diferite pietre și apă din oceanul nordic pentru analize.

Stimula pe oricine și intertenea deseori pentru trimiterea elevilor distinși în străinătate. Germanii din Academia rusă, care monopolizase pe atunci cultura-lizarea Rusiei, nu vedeau cu ochi buni ridicarea băștinășilor la demnități cu renume în străinătate; ca să-i stăvilească entuziasmul credeau să-l poată linguși cu fraze ca: „De ce ne mai trebuie studenți? Ne trebuie oare zece de-al de Lomonosov?“

Oferise concursul său unui coleg și prieten, Șvalov, pentru înființarea Universității la Moscova. A murit în vârstă de 54 ani, în 1765, întâmpinând moartea cu curaj, mărturisindu-și bucuria că fiii patriei își vor mai aduce aminte de el. Prevăzuse că urmașii îi vor oferi, și cu dreptate, titlul de părinte al științei și al literaturii rusești. Gh. Bogaci

Indiscreții și Anecdote

Mai întotdeauna publicul nu-și dă seama care e adevăratul critic al unei epoci și acordă stimă oricui scrie articole cu perseverență. Janin, în epoca de glorie a lui Sainte-Beuve, avea o autoritate remarcabilă. Deasemenea Planche. Orgolios, Janin nu accepta ideea ca cineva să nu-i citească foiletonul. Într-o zi o actriță îl întrebă, imprudentă, dacă văzuse o piesă, asupra căreia însă criticul scrisese un articol:

— Cum — se indignă Janin — n'ai citit foiletonul meu! Și-o amenință că dacă nu va citi regulat foiletoanele ca Talma, ca M-le Mars nu va face niciodată carieră.

Flaubert cunoștea un student în medicină care se ocupa cu tatuajul și dela care aflase câteva devize. Pe păntecele unei prostituate sta scris: *Libertate, Egalitate, Fraternitate* iar un ocaz avea pe frunte inscripția pesimistă: *Fără noroc.*

Principesa Matilda, cunoscută protectoare a scriitorilor în al doilea Imperiu, numi pe Théophile Gautier bibliotecar al ei, firește pentru a-l ajuta în chip delicat. Gautier, om ingenuu și deci onest, întrebă pe Edmond de Goncourt:

— Spune-mi sincer, are bibliotecă Prințesa?
Cineva povestea, fiind de față Alphonse Allais că anume pești trăiesc la adâncimi atât de mari încât lumina nu pătrunde până la ei.

Ba chiar — zise Allais — le crește ochelari verzi, un bășub o aripă, un sac în spina-re și sunt conduși de mici câini de mare.

Un profesor al lui Verlaine, F. T. Perrons spunea într-o *Istorie a literaturii franceze* aceste cuvinte puțin amabile despre bietul Lelian:

Paul Verlaine a fost elevul meu în clasa de retorică la liceul Bonaparte (azi Condorcet) în coada unei clase de 70 de elevi. N'am bănuir niciodată și nici el nu cred că ar fi bănuir că poate fi ceva în acel cap hidos care te făcea să te gândești la vreun criminal abrutizat și care cu vârsta sa nu s'a schimbat decât ca să semene cu acela al unui sdrênțșos și cerșetor.

Zola studia după realitate cazurile din romanele sale. *La Bête humaine* (1890) se întemeiază pe afacerea Fenayrou (1882) și asasinarea prefectului Barrême (1886). Éroul Jacques Lantier, care simte cu oroare impulsivă crimei, aduce aminte de cazul Glénadel, citat de Calmeil în *Traité des maladies inflammatoires du cerveau* și apoi de Th. Ribot în *Les maladies de la volonté*. Glénadel era

obsedat de ideea că va ucide pe mamă-sa, deaceea se înrolează în armată. Apoi izbuc-tește a înlocui imaginea mamei cu a unei cumnate și e fericit când aude că aceasta a murit. Se întoarce în satul natal unde însă regăsi pe cumnată în viață. Atunci cuprins din nou de impulsivă omicida ceru să fie internat într'un azil de alienați.

Uciderea și arderea bătrânului Fouan din *La Terre* pare inspirată dintr'o crimă comisă în 1882 de niște țărani împotriva mamei lor pe care o urau și o arseră de vie în vatră.

Strindberg, ilustrul dramaturg și romancier suedez, se credea urmărit de puteri oculte, supranaturale, influențat și de ocultitățile francezi dela revista *L'imitation* (Papus, de Rochas, Jolliver-Castelot, Stanislas de Guaita) cu care era în legături și mai târziu de cunoașterea operii lui Swedenborg.

În 1834, fiind elev la Școala Normală, Boissier întâlnește după un cortegiu mortuar un bătrân academician. Bătrânul se apropie de grupul elevilor și-i întreabă:

— Mă cunoașteți, tinerilor?
— Nu, domnule!
— Sunt Lakanal! (Ilustrator creator de așezăminte culturale sub Convenție și Directorat).

Apoi adăogă:
— Sunt sărac și nu lipsesc niciodată dela înmormântările urmez, cum pot. Da Lakanal, domnilor, Lakanal...
Pe vremea aceea Academia plătea niște jetoane pentru înmormântări.

Într'o dimineață, când se înapoia — împreună cu G. Ciprian — acasă, Urmuz cumpără o găină rebegită și o înfipse în capul bastonului de părea o prelungire a acestuia. Mai cumpără și trei covrigi cu susan și-i agăță de gâtul decoltat al pasărei.

Pe Șelari, intrară într'un magazin de pâlării de damă. Urmuz ceru o pâlărie. Vânzătoarea se interesă „ce fel dorește domnul“.

— De sezon — răspunde Urmuz.

Ii oferi una de fetru. Urmuz o refuză. Vânzătoarea îi aduse una de pai. O refuză și pe aceasta.

— Nu vreiți nici de fetru, nici de pai...

Dar ce fel de pâlărie doriți? — De sezon — repetă imperturbabil Urmuz. Și cum vânzătoarea holba ochii a mirare, Urmuz izbi cu bastonul în dușumea. Trezit din amorțală, pasărea fâlăi și magazinul se umplu de fulgi.

Vânzătoarea dispăru după un paravan. Pentru astfel de clienți era necesară prezența patroanei.

POȘTA REDACTIEI

Izi Maria, Brăila: Pseudonimul s'a modificat intenționat și din poezie s'a ales cu prea multă generalitate, ce se putea alege. N. Cadioschi, Buc.: Se publica. Dor, Iași: Răspuns direct. Horia-Eugen Coșeriu, Bălți: Biografia trebuie să fie ceva mai lungă. Mihail Grestian, Buc.: Se va publica. Culy Friedl, Pașcani: Mi-e teamă că e prea scurtă. Dim. Rădulescu, Buc.: Nu articolele jurnalistice, ci opiniile asupra unui scriitor mare universal sau român. I. Felea, Buc.: Tot ce e cu „dreapta și stânga“, cu aluzii politice, nu ne interesează. Alex. Cann, Timișoara: Vom pune biografia de nu va fi prea scurtă. Pozițiile promițătoare, cam stângace. Virgiliu Angelli, R-Vâlcea: Ai răbdare. Vom pune articolul și-ți vom scrie și în privința administrativă. C. Sava, Buc.: Principiul nostru este: poetul să dovedească prin eseuurile lărgime conștiinței sale estetice. Simple poezii face toată lumea. Lucian Mircica, P. Neamț: Simpatică. Mai mult material. Saly Sm., Iași: Dacă ne atribuiți inteligență, vei bănuir că ne-am dat seama că unii ne vor urla cu violență, iar cei din tabăra d-tale, ne-satisfăcuți, vor gândi că d-ta. Unde

e atunci intenția comercială? Nella Baldovin, Dorohoi: Numai corectă deocamdată. Petru Șerbanescu, Ty. Mures: Răspuns direct. Nestor Ignat, Buc.: Năilă are părți frumoase, dar e prea lungă. Vă urmărim e-voluța cu interes. Ilie A. Munteanu, Tighina: Vor merge trei strofe.

Toată corespondența redacțională, cărțile și revistele se vor trimite d-lui G. Calinescu, strada Aviator Th. Ilescu No. 47, București III.

Aristarc